

natančno ve, kot bi dejal pokojni akademik in priznani psihiater Lev Milčinski, kaj je »čar spoznanja in radost odkritja«.

Franček, spoznavaj in radosti se še mnogo let!

Dušan Nečak

Ob šestdesetletnici Nevenke Troha

Dr. Nevenka Troha sodi v skupino slovenskih zgodovinarok in zgodovinarjev, ki so zunaj generacijskega kroga, ki mu pripadam pisec teh vrstic. Od konca sedemdesetih let minulega stoletja sem jo poznal le po imenu, ko je v desetletju 1977–1986 vodila Revirski muzej v Trbovljah. Sam sem v istem obdobju in v enaki funkciji drugo desetletje deloval v Goriškem muzeju. Osebno sva se nato srečevala in sodelovala pri delu Slovensko-italijanske kulturno-zgodovinske komisije med novembrom 1993 in julijem 2000. Kot Primorca pa me je že ob prvem srečanju presenetila njena krepka vživetost v problematiko zahodnoslovenskega prostora v obdobju neposredno po koncu druge svetovne vojne. Poznavanje arhivskega gradiva, ki ga je v svojih objavah uporabljala, je močno preseгло raven tistega, kar so nam ponujali dotakratni zgodovinopisni dosežki. Ko je po odhodu iz muzejske stroke postala arhivska delavka, je spoznala to neizpolnjeno raziskovalno nišo in se povsem posvetila primorskim problemom po drugi svetovni vojni in vsestranskim slovensko-italijanskim odnosom na območju tako imenovane Julijske krajine.

Nevenka Troha, ki je odraščala v Revirjih (Zagorje ob Savi, Trbovlje, Hrastnik), se je sicer rodila v Ljubljani 15. junija 1951. Nekaj dednih izhodišč za izbiro študija in poklica je bilo v njeni rodbini, ko pomislimo, da je njena teta Lidija Šentjunc sicer političarka, v letih 1969–1980 med drugim tudi vodila zgodovinsko komisijo pri

Centralnem komiteju Zveze komunistov Slovenije. Še preden je diplomirala na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani (1980), se je leta 1974 kot kustosinja zaposlila v trboveljskem Revirskem muzeju. V drugi polovici leta 1986 je zapustila mesto ravnateljice tega muzeja in se novembra zaposlila v Zgodovinskem arhivu CK ZKS v Ljubljani. S poklicno preselitvijo v Ljubljano je spremenila tudi kraj svojega bivanja. Potem ko je bil Zgodovinski arhiv ZKS vključen v Arhiv Republike Slovenije (1990), je v tej ustanovi nadaljevala kot arhivistka vse do septembra 1997. Nato se je zaposlila v Inštitutu za

novejšo zgodovino v Ljubljani, kjer je od asistentke (1999), napredovala do višje znanstvene sodelavke (2003) in leta 2010 do znanstvene svetnice. Leta 2004 jo je senat Fakultete za humanistične študije Univerze na Primorskem izvolil v naziv docentke.

Publicistično, strokovno in znanstvenoraziskovalno delo Nevenke Troha ima predvsem tri obdobja: dvanajst let trajajoče strokovno muzejsko, nato enajst let arhivske službe, sledi jima štirinajstletni znanstvenoraziskovalni čas, ki traja od druge polovice leta 1997 do danes.

V svojem trboveljskem delovanju se je posvečala predvsem muzejskemu delu in očitno ji vodstveno mesto ni nudilo primerne priložnosti za kako poglobljeno in sistematično raziskovanje preteklosti. V tem času je samostojno objavila tri strokovne publikacije, in sicer kot avtorica prikaz *Španski borci revirjev* (Trbovlje, 1986), kot soavtorica skupaj z Brankom Omahnom spomeniški vodnik *Gladovna stavka revirskih rudarjev* (Ljubljana, 1984) in kot urednica podoben vodnik *50-let Čebin* (Ljubljana, 1987). Z navedenimi in drugimi objavami iz tega časa je pokazala svoje zanimanje predvsem za novejšo zgodovino, prostorsko zamejeno z okolišem Hrastnika, Trbovelj in Zagorja ob Savi.

Arhivsko delo v Ljubljani v Zgodovinskem arhivu CK ZKS ji je omogočilo, da je spoznavala širše razsežnosti slovenskega prostora. Urejala je gradivo projugoslovanskih organizacij v conah A in B Julijske krajine in na Svobodnem tržaškem ozemlju. Poznavanje tega gradiva jo je spodbudilo k temu, da je arhivskemu urejanju dodala še raziskovalno noto. Uredila oziroma souredila je dva inventarja arhivskega gradiva *Zbirka Arhiv informacijske službe in protifašističnega boja – Trst: 1943–1948* (Ljubljana, 1994) in *Glavni odbor Komunistične partije Julijske krajine in Centralni komite Komunistične partije Svobodnega tržaškega ozemlja: 1945–1954* (Ljubljana, 2005). Toda še pred prvim objavljenim inventarjem je septembra 1993 na Filozofski fakulteti zagovarjala magistrsko nalogo, ki je izšla leta 1998 kot *Politika slovensko-italijanskega bratstva. Slovensko-italijanska antifašistična unija v coni A od osvoboditve do uveljavitve mirovne pogodbe*. Tri leta zatem, julija 1996, je na isti fakulteti zagovarjala doktorsko disertacijo o slovensko-italijanskih odnosih v coni A Julijske krajine v luči projugoslovanskih dokumentov; v knjižni obliki nosi naslov *Komu Trst. Slovenci in Italijani med dvema državama* (Ljubljana, 1999).

Z magistrsko in doktorsko nalogo je pokazala svojo zavzetost, da se temeljito posveča Julijski krajini v treh desetletjih od konca druge svetovne vojne do rešitve »tržaškega vprašanja« s podpisom Osimskih sporazumov (1975), s posebnim poudarkom na slovensko-italijanskih odnosih. Gradivo za sestavo obeh nalog je našla predvsem v slovenskih arhivih. Že po opravljenem magistrskem študiju je sledila objava izvirnih znanstvenih, preglednih znanstvenih in strokovnih ter poljudnih člankov, pa tudi referatov, s katerimi je nastopala na najrazličnih srečanjih doma in na tujem. Njeno delo je odmevalo na tujem, predvsem v Italiji, kjer je strokovno in širšo javnost vzemirjal in še vedno vznemirja problem konca druge svetovne vojne (deportacije in fojbe). Pri iskanju odgovora na mnoge nejasnosti, povezane s to problematiko, je imela zelo pomembno vlogo v Slovensko-italijanski kulturno-

zgodovinski komisiji ne le pri sestavi sklepnega poročila komisije *Slovensko-italijanski odnosi 1880–1956 : poročilo slovensko-italijanske zgodovinsko-kulturne komisije* = *I rapporti italo-sloveni 1880–1956 : relazione della commissione storico-culturale italo-slovena* = *Slovene-Italian relations 1880–1956 : report of the Slovene-Italian historical and cultural commission*. (Ljubljana, 2001), marveč tudi pozneje, ko je v sodelovanju z italijanski mi člani komisije v nekaterih italijanskih krajih razlagala vsebino tega poročila. Ni odveč omeniti, da je precejšen del italijanske javnosti pričakoval, da se bo delo komisije osredinilo predvsem na deportacije fojbe. O delu komisije, o problemih, ki jih je ta obravnavala in pri tem dosegla soglasja ali pa zaradi pomanjkanja ustreznega arhivskega gradiva prepustila njih reševanje prihodnosti, je objavila več razprav v italijanskem strokovnem in znanstvenem tisku, zagotovo pa je o tem največ povedala v obširni razpravi *La questione delle foibe negli archivi sloveni e italaiani*, problemu fojb v slovenskih in italijanskih arhivih, vključeni v knjigo *Foibe. Una storia d'Italia*, ki je let 2010 izšla pri eni izmed najbolj uglednih italijanskih založniških hiš, torinski založbi Einaudi (izšla je sicer pod imenom Jožeta Pirjevca, ki je sicer avtor najdaljšega teksta v knjigi). Toda že pred tem je izšla leta 2009 v Trstu pri Deželnem inštitutu za zgodovino odporništvaja knjiga *Chi avrà Trieste? Sloveni e italiani tra due stati*, italijanski prevod njene doktorske disertacije. Izid je pomemben, ker potrjuje čedalje večjo pripravljenost italijanskih založnikov, da s prevodi seznanjo italijanski svet z dosežki slovenskega zgodovinopisja. Jezikovne ovire so namreč tolikšne, da le redki italijanski zgodovinarji spremljajo dogajanja v slovenski zgodovinski znanosti in publicistiki.

Nevenka Troha pa seveda problematike povojnega časa v tako imenovani Julijski krajini ni posredovala le z objavami (*Qualestoria*, *Storia contemporanea in Friuli*, *Quaderni giuliani di storia* itd.) in predavanji v Italiji (Trst, Cremona, Genova, Gorica, Reggio nell'Emilia, Rim, Rovigo), marveč tudi v drugih državah (Avstrija, Hrvaška, Nemčija), televizijskimi nastopi in intervjuji. Še več je bilo njenih nastopov in objav doma. Njen prvi izvorni znanstveni članek, ki pojasnjuje stališča KPS do KPI o Julijski krajini (1941–1947), je izšel v *Prispevkih za novejšo zgodovino* leta 1993 je začel vrsto objav, ki so sledile v tej reviji, pa tudi v drugi znanstveni periodiki (*Acta Histriae*, *Annales*, *Arhivi*, *Zgodovinski časopis*), v strokovnih glasilih in revijah in v dnevnem tisku. Vzajemna baza podatkov v COBISS je pri Nevenki Troha dosegla skoraj 300 bibliografskih enot.

Nedvomno je dr. Nevenka Troha najboljša poznavalka razmer v Julijski krajini v desetletjih po koncu druge svetovne vojne. Dogodki, ki so se tu v tem času odvijali, so bili prelomni za ljudi, ki so na območju slovansko-romanske soseščine živeli kot manjšina ali kot del matičnega naroda, prav tako so bili odločilni za slovansko-romansko sožitje ter za državne odnose med Jugoslavijo (Slovenijo) in Italijo. Dr. Troha je občutljivo temo znala predstaviti in jo še predstavlja, kot jo zmore odličen poznavalec gradiva in razlagalec dejstev, predvsem pa neobremenjeno in brez predsodkov. Njena raziskovalna govorica so dejstva, ki govorijo sama zase in zato ne potrebujejo močnih besed. To značilnost govornice pravega zgodovinarja je na začetku delovanja slovensko-italijanske kulturno-zgodovinske komisije kot napotilo

sporočal njen član, prof. Elio Apih. Dr. Nevenki Troha je bil tak napotek le potrdilo, saj je bilo njeno raziskovalno delo utemeljeno z dejstvi in ne z močnimi besedami že od samega začetka dalje.

Branko Marušič

Jože Prinčič – šestdesetletnik

V letošnjem poletju (24. julija) je dr. Jože Prinčič dopolnil šestdeset let. Prav jubileji so točke, ko se velja nekoliko zaustaviti in se zamisliti nad preteklim časom. Zamisliti se nad preteklo življenjsko potjo in nad opravljenim delom. Jože Prinčič je zvesti preučevalec in interpret ekonomskih procesov in prav gotovo tudi eden od najbolj izpostavljenih zgodovinarjev povojnega obdobja. V njegovem primeru z lahkoto zapišem, da je njegovo mesto znotraj historiografije jasno opredeljeno in vsebinsko povsem nedvoumno prepoznavno. Jože Prinčič prav gotovo sodi med zgodovinarje, ki so opredelili raziskovalne in vsebinske usmeritve v delu slovenskega zgodovinarstva. Danes v slovenskem prostoru nastopa tako rekoč istovetenje gospodarske zgodovine socialistične Slovenije z njegovim imenom. Da je do tega prišlo, je bilo potrebno ogromno energije, veliko jasno opredeljenih ciljev in življenjske premočrtnosti. Vsega tega Jožetu v dosedanjih šestdesetih letih ni manjkalo, prepričan pa sem, da bo tako tudi v prihodnosti. To izkušamo vsi, ki ga poznamo, saj je njegova samodiscipliniranost že skorajda pregovorna.

Jožetova pot v zgodovinarske vode se je začela kmalu po diplomi leta 1976 na oddelku za zgodovino na ljubljanski Filozofski fakulteti. Po kratkotrajnem poučevanju osnovnošolske zgodovine se je zaposlil v Arhivu Slovenije. Petletna arhivska služba ga je temeljito zaznamovala. Vsakdanji stik z množico dokumentov, z njihovim urejanjem, s spoznavanjem njihove izpovedne moči je Jožetu določil izhodiščne parametre njegovega raziskovalnega dela. Njegova raziskovalna pot pa se je začela na začetku leta 1984, ko je prešel na Inštitut za novejšo zgodovino in mu ostal zvest vse do današnjih dni. Jožetova pot po prihodu na inštitut je sledila običajni poti inštitutskega raziskovalca. Podiplomsko izobraževanje je prav tako nadaljeval na ljubljanski Filozofski fakulteti, kjer je 1986 magistriral in nato leta 1991 tudi doktoriral. Pozneje je tam pridobil tudi vse znanstvene naslove do znanstvenega svetnika.

